

DE WANDELING

Robert Walser

De wandeling

Vertaald uit het Duits door
Machteld Bokhove

Lebowski Publishers, Amsterdam 2015

Speciaal voor de literaire herontdekkingen van Lebowski Publishers ontwikkelde Joachim Stoop 'Booksounds'.

Beluister de gratis digitale playlist bij *De wandeling* via
www.8tracks.com/lebowskibooks/de-wandeling

Oorspronkelijke titel: Der Spaziergang

Oorspronkelijk uitgegeven door: Suhrkamp Verlag

© Robert Walser, 1917

© Vertaling uit het Duits: Machteld Bokhove

© Nawoord: Residenz Verlag GmbH Salzburg und Wien, 1991

© Vertaling nawoord: Ria van Hengel, 2012

© Woord vooraf: Machteld Bokhove, 2015

© Samenstelling biblio- en biografie: Machteld Bokhove, 2015

© Nederlandse uitgave: Lebowski Publishers, Amsterdam 2015

Omslagontwerp: Dog and Pony

Omslagfoto: Panoramio/Eduardo Gomez

Auteursfoto: Suhrkamp Verlag

Typografie: Perfect Service, Schoonhoven

ISBN 978 90 488 2638 4

ISBN 978 90 488 2639 1 (e-book)

NUR 302

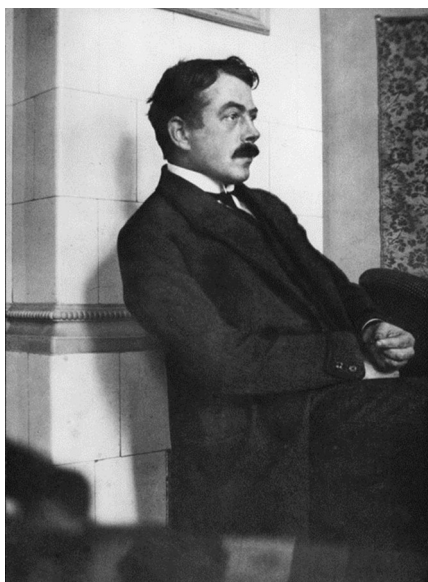
www.lebowskipublishers.nl

www.lebowskipublishers/bookclub

www.robertwalser.nl

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Inhoud

Woord vooraf 9

I De wandeling 15

II W.G. Sebald – ‘Le promeneur solitaire’ 69

III Biblio- en biografie 101

Woord vooraf

Robert Walser was na een jarenlang verblijf in Berlijn al weer drie jaar terug in zijn geboorteplaats Biel en woonde op een zolderkamertje in het Blaukreuzhotel toen hij in augustus 1916 van Huber Verlag te Frauenfeld het verzoek kreeg om voor hun serie ‘Schweizerische Erzähler’ een verhaal van circa 80 bladzijden te schrijven. Een maand later, in september, stuurde Walser zijn kopij op: het verhaal ‘Der Spaziergang’. In het voorjaar van 1917 werd het gedrukt in een oplage van 3600 exemplaren, niet met een omslag van zijn broer, de kunstschilder Karl Walser, want die had geen tijd, maar van Otto Baumberger.

In de weinige recensies die verschenen, werd het verhaal afgedaan als ‘een vrolijk capriccio van een nietsnut’. Maar Eduard Korrodi van de *Neue Zürcher Zeitung* noemde het een vrolijk klein meesterwerk en schreef hierover: ‘De heerlijkheid van een gratis wandeling wordt hier in één woord uitdagend mooi bezongen.’

Robert Walser heeft ‘Der Spaziergang’ vermoedelijk in de winter van 1917-1918 bewerkt, om het in februari 1918 met vijf andere langere verhalen te bundelen en onder de titel *Seeland* aan te bieden aan Huber Verlag. Omdat er geen reactie kwam heeft hij het hele voorstel op 1 april 1918 naar Rascher Verlag in Zürich gestuurd. Deze uitgever was wel geïnteresseerd, maar wilde er illustraties bij van zijn broer Karl, zeer tegen de zin van Robert: ‘De tekst zou te overheersend “geistig-gedanklich” zijn voor opsmuk met prenten; beeld en woord zouden elkaar eerder storen, elkaar eerder over en weer nadelig beïnvloeden, dan elkaar ondersteunen en versterken.’ De uitgever bleef echter bij zijn standpunt. Karl kreeg er een twee keer zo hoog honorarium voor als Robert voor

zijn teksten. Vanwege de Eerste Wereldoorlog kwam het boek pas in het najaar van 1920 uit.

Wat hier vertaald is betreft de tweede versie van ‘Der Spaziergang’. De verhaallijn van deze tweede versie is hetzelfde als die van de eerste, maar Robert Walser heeft bijna zin voor zin veranderingen aangebracht: zinnen samengesmeed, zinsdelen toegevoegd, weggelaten of vervangen, tritsjes bijvoeglijke naamwoorden aangevuld of ingekort, et cetera. Ook heeft hij in deze tweede versie, die iets korter is dan de eerste, veel meer alinea’s aangebracht.

‘Der Spaziergang’ lijkt een opeenvolging van korte prozastukjes, aaneengeregen onder de noemer van één lange wandeling en met elkaar verstrengeld door geregelde vooruitblikken, aankondigingen en terugverwijzingen. Het is een compositie van gebeurtenissen zonder enige ontwikkeling, zoals meestal bij Walser. De enige spanningsboog waarvan je zou kunnen spreken zit in de stemmingswisseling van de wandelaar. Hij begint ’s ochtends redelijk goedgemutst, na enige verwickelingen bereikt hij diep in een bos een staat van etherische euforie, na wederom nieuwe ontmoetingen ervaart hij bij een spoorwegovergang het hoogtepunt en de omslag van zijn stemming, en hij eindigt treurig en eenzaam.

Van tijd tot tijd richt hij zich rechtstreeks tot de lezer en wringt zich dan in allerlei bochten om tegenover deze lezer over zichzelf verantwoording af te leggen – zoals hij dat ook tegenover personages in het verhaal doet –, opdat niemand zal denken dat hij ook maar iets in het leven over het hoofd ziet. Dit alles doordrenkt van een onpeilbare ironie, die (onder andere) tot uitdrukking komt in overdrijvingen, die aan het krankzinnige en potsierlijke grenzen: er wordt, soms letterlijk, tot in het oneindige doorgedacht over de meest banale of futiele zaken, die daardoor, al dan niet ogenschijnlijk, van levensbelang worden, zodat uiteindelijk elke gedachte, elk gevoel, elk detail dat wordt. Zelf zei hij daarover: ‘Ik schrijf over alles even graag. Niet het zoeken naar een bepaald onderwerp trekt mij aan, maar het zorgvuldig uitkiezen van mooie woorden. Ik kan uit één idee wel tien, ja wel honderd ideeën ontwikkelen, maar een basisidee schiet mij nooit te binnen.’

Naast zijn schrijfdrang heeft Robert Walser ook zijn hele leven lang

een enorme wandeldrift gehad: ‘Zonder wandelen zou ik dood zijn.’ Wandelen en schrijven waren zijn meest geliefde bezigheden. Doordat hij in ‘Der Spaziergang’ zo uitvoerig en geregeld zijn gedachten tussen die twee heen en weer laat gaan, smelten ze in dit verhaal mooi samen.

Machteld Bokhove

I De wandeling

Op een morgen, toen mij de lust bekreep een wandeling te maken, zette ik mijn hoed op mijn hoofd, liep mijn schrijf- of spookkamer uit en de trap af om haastig de straat op te gaan. In het trappenhuis ontmoette ik een vrouw die eruitzag als een Spaanse, Peruaanse of Creoolse en een nogal kleurloze, verwelkte koninklijkheid tentoonspredde.

Voor zover ik me herinner was ik toen ik de open, lichte straat op ging in een romantisch-avontuurlijke stemming die mij gelukkig maakte. Het ochtendleven dat zich voor mij uitstreckte leek me zo mooi alsof ik het voor de eerste keer zag. Alles wat ik aanschouwde maakte op mij de aangename indruk van vriendelijkheid, goedheid en jeugd. Al snel was ik vergeten dat ik zonet nog boven in mijn kamertje somber piekerend voor een leeg blad papier had gezeten. Droefheid, smart en alle zwaarmoedige gedachten leken wel verdwenen ofschoon ik voor en achter mij nog levendig een zekere ernst bespeurde.

Vrolijk was ik benieuwd naar alles wat me maar kon gebeuren of overkomen. Mijn passen waren waardig en rustig. Terwijl ik mijns weegs ging, liet ik, voor zover ik weet, nogal wat plechtig gedrag zien. Mijn gevoelens houd ik graag voor de ogen van mijn medemensen verborgen zonder daar angstvallig mijn best voor te doen, wat ik voor onjuist zou houden.

Na nog geen twintig stappen was ik een ruim plein vol mensen overgestoken toen ik professor Meili, een autoriteit van de eerste orde, toevallig tegenkwam.

Als een onwrikbare man van gezag schreed de heer Meili ernstig, plechtstatig, aristocratisch verder. In zijn hand hield hij een onbuig-

zame, wetenschappelijke wandelstok die mij met huiver, eerbied en respect vervulde. Meili's neus was een scherpe, gebiedende, strenge, stevige haviks- of adelaarsneus. Zijn mond was juridisch dichtgeklemd en dichtgeknepen. De manier van lopen van deze beroemde geleerde zag eruit als een ijzeren wet. In professor Meili's ernstige ogen, verborgen achter borstelige wenkbrauwen, fonkelden de wereldgeschiedenis en de naglans van allang vervlogen heroïsche daden. Zijn hoed zag eruit als een niet af te zetten heerser. Over het geheel genomen gedroeg professor Meili zich echter heel mild, alsof hij in geen enkel opzicht hoefde te tonen welke massa macht en invloed hij personifieerde. Omdat ik geneigd ben te denken dat mensen die niet zoetsappig glimlachen op zijn minst eerlijk en betrouwbaar zijn, kwam hij mij ondanks al zijn onverbiddelijkheid sympathiek voor. Zoals bekend zijn er immers lieden die hun wandaden uitstekend achter innemend, voorkomend gedrag weten te verbergen.

Ik bespeur een boekwinkel inclusief boekhandelaar, precies zo zal spoedig, naar ik aanneem en constateer, een bakkerswinkel met gouden letters in het oog springen. Daarvoor had ik nog gewag moeten maken van een dominee. Met een vriendelijk gezicht rijdt een wielrijdende, rijwielende chemicus van de gemeente vlak langs de wandelaars, evenals een staf- of regimentsarts. Wat niet ongenoteerd mag blijven is een bescheiden voetganger, namelijk een rijk geworden handelaar in tweedehands spullen en voddenvverzamelaar. Je dient rekening te houden met jongens en meisjes die vrij en onbeteugeld in het zonlicht rondrennen.

Je moet ze rustig onbeteugeld laten want de leeftijd zal ze helaas ooit nog vroeg genoeg schrik aanjagen en beteugelen, denk ik.

Aan het water van een fontein laaft zich een hond, in de blauwe lucht tijlpen zwaluwen. Eén à twee dames in verbluffend korte rokken en verrassend hoge, nauwe, slanke, elegante, bekoorlijke, kleurige laarsjes trekken zo goed als alle aandacht. Verder vallen twee zomer- of strohoeden op. Het verhaal over de herenstrohoeden gaat zo: in de heldere buitenlucht zie ik namelijk plotseling twee schitterende hoeden; onder deze hoeden staan twee welgestelde heren die elkaar met een onverschrokken, charmante, beleefde hoedenzwaai goedemorgen lijken te

willen wensen, een gebeurtenis waarbij de hoeden zichtbaar belangrijker zijn dan de dragers en eigenaren ervan. Je zou toch graag meneer de auteur zeer deemoedig verzocht willen hebben zich voor grappen en overige onbenulligheden een beetje in acht te nemen. Hopelijk heeft hij dit voor eens en altijd begrepen.

Omdat een deftige boekhandel een uiterst aangename indruk op mij maakte en ik zin kreeg deze een vluchtig bezoek te brengen, aarzelde ik niet zo beschaafd mogelijk naar binnen te stappen waarbij ik weliswaar dacht dat ik misschien eerder voor een strenge boekcorrector, inspecteur, nieuwtjesverzamelaar, verfijnde kenner aangezien zou worden dan voor een graag geziene, geliefde rijke inkoper of goede klant.

Met hoffelijke, extreem behoedzame stem informeerde ik in natuurlijk uiterst zorgvuldig gekozen bewoordingen naar het nieuwste en beste op het gebied van de schone literatuur.

‘Mag ik,’ vroeg ik schuchter, ‘kennismaken met het meest gedegen, ernstige, derhalve vanzelfsprekend meest gelezen evenals snelst erkende en gekochte werk, en het ogenblikkelijk op prijs leren stellen? U zou mij tot ongewoon grote dank verplichten wanneer u mij het genoegen zou willen doen zo vriendelijk te zijn mij het boek te presenteren, dat – zoals toch beslist niemand zo goed zal weten als u – zowel bij het lezerspubliek als bij de gevreesde, derhalve vast ook met geveel omgeven kritiek een uiterst gunstig onthaal gevonden heeft en dat voortaan ook onbekommerd vinden zal.

Inderdaad interesseert het mij buitengewoon te mogen vernemen welke van alle hier opgestapelde of uitgestalde pennenvruchten het bedoelde lievelingsboek is dat van mij bij aanschouwing ervan zeer waarschijnlijk direct een verheugde, enthousiaste koper zal maken. Het verlangen de favoriete schrijver van de beschaafde wereld en zijn alom bewonderde, met stormachtig applaus ontvangen meesterwerk voor mij te zien en, zoals gezegd, vermoedelijk ook te kunnen kopen, stroomt door al mijn aderen.

Zou ik u hoffelijk en zo dringend mogelijk mogen verzoeken mij zo’n uiterst succesvol boek te laten zien opdat de begeerte die zich van mij meester heeft gemaakt, bevredigd kan worden en zal ophouden mijn rust te verstoren?’

‘Heel graag,’ zei de boekhandelaar.

Pijlsnel verdween hij uit mijn gezichtsveld om echter al het volgende ogenblik, en zowaar met het meest gekochte en gelezen boek van werkelijk blijvende waarde in zijn hand, weer bij de gretig geïnteresseerde terug te keren.

Het kostbare geestesproduct droeg hij zo zorgvuldig en plechtig alsof hij een heilig relikwie droeg. Zijn gezicht was in extase; zijn trekken straalden de grootste eerbied uit. Met een glimlach om zijn lippen zoals je dat alleen bij de meest ingewijden aantreft, legde hij wat hij haastig gehaald had op de meest innemende wijze voor mij neer. Ik bekeek het boek nauwkeurig en vroeg: ‘Kunt u zweren dat dit het best verspreide boek van het jaar is?’

‘Zonder twijfel.’

‘Kunt u beweren dat dit het boek is dat je absoluut gelezen moet hebben?’

‘Beslist.’

‘Is het boek werkelijk goed?’

‘Volkomen overbodige, totaal ontoelaatbare vraag!’

‘Dan dank ik u heel hartelijk,’ zei ik koelbloedig, liet het boek, dat ongetwijfeld zo’n grote verspreiding gevonden had omdat iedereen het beslist gelezen moest hebben, liever rustig liggen waar het lag en verwijderde me zonder meer, d.w.z. zo geruisloos mogelijk.

‘Ongeletterde, onwetende man!’ riep de verkoper mij evenwel met terechte ergernis na. Terwijl ik hem maar liet praten liep ik gemoedelijk verder en ging, zoals ik zo meteen duidelijk zal maken en grondig uiteen zal zetten, bij de dichtstbijzijnde imposante bankinstelling naar binnen.

Waar ik namelijk een bezoek meende te moeten afleggen om betrouwbare inlichtingen in te winnen over bepaalde waardepapieren. ‘In het voorbijgaan snel een geldinstantie binnenwippen,’ zei ik bij mezelf, ‘om over financiële kwesties te onderhandelen en vragen ter sprake te brengen die je slechts fluisterend uit, is leuk en maakt ongetwijfeld een uiterst goede indruk.’

‘Het is goed en komt voortreffelijk uit dat u persoonlijk bij ons langskomt,’ zei de achter het loket dienstdoende, verantwoordelijke be-